

Pædagogisk læreplan for Klynge NB C 2020

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Forord

I 2019 skal alle daginstitutioner lave en ny og styrket udgave af den pædagogiske læreplan, der på baggrund af evaluering, forskning og viden kvalificerer den pædagogiske praksis og dermed afsætter og målene for alle børns trivsel, udvikling, læring og dannelse. I lovgivningen tages der udgangspunkt i, **hvad** der skal arbejdes med i dagtilbuddene, og i læreplanen beskrives, **hvordan** der arbejdes på at sikre en konstant udvikling af det pædagogiske arbejde.

Vores læreplan er udarbejdet fælles for hele klynge NB C. Det har været en proces, hvor det fælles pædagogiske grundlag er blevet diskuteret og forfattet i vores pædagogiske udvalg med repræsentanter fra alle enheder. Dernæst er de 6 læreplanstemaer blevet bearbejdet i mindre ad-hoc-grupper med særligt udvalgte fagpersoner fra alle enheder.

Det er vores opgave at sikre alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem hele dagen i vores enheder. Det er et stort ansvar, men et som vi er villige til at påtage os. Vi ved, at børnenes mulighed for udvikling afhænger af kvaliteten af vores pædagogiske læringsmiljøer.

Derfor er vores ambition at sikre pædagogisk høj kvalitet i alle enheder. Dette kan kun gøres ved at flytte fokus fra, at den enkelte skal arbejde kvalitetsbevidst til, at kvalitet er en fælles opgave, der skal løftes af et professionelt læringsfællesskab.

For os kendetegnes et professionelt læringsfællesskab ved at have:

- Fælles vision og værdier
- Distribueret ledelse
- Kollektivt fokus på læring
- Deprivatiseret praksis
- Understøttende strukturer

Her spiller læreplanen en central rolle, som det værktøj, der skal sætte rammerne, forventningerne og det teoretiske fundament for det professionelle læringsfællesskab.

Læreplanen skal gøre det tydeligt for medarbejderne, hvad de kan forvente af hinanden, og den skal derved fungere som et styringsværktøj til medarbejderne selv.

Pædagogisk høj kvalitet

For os er der to væsentlige elementer, der skal være til stede, når man arbejder med pædagogisk høj kvalitet:

1. Et klart værdigrundlag
2. Et solidt vidensgrundlag

Disse to elementer står som de to søjler, der går igen i både det pædagogiske grundlag og i de seks læreplanstemaer, og det er disse, vi vil forsøge at indkapsle i læreplanen.

Vores værdigrundlag tager udgangspunkt i visionen for Klynge NB C, som er:

De 5-6-årige, der er på vej videre, har tillid til, at de kan mestre at møde det nye, udvikle sig og indgå i fremtidige fællesskaber!

Vores vidensgrundlag står på skuldrene af EPPSE-forskningen, og bygger på de 7 anbefalinger til pædagogiske læringsmiljøer. Disse er:

- Anbefaling 1: Sørg for, at der foregår vedvarende fællestænkning med børnene
- Anbefaling 2: Sørg for, at der er balance mellem børne- og vokseninitierede aktiviteter
- Anbefaling 3 og 4: Sørg for at personalet både har viden og forståelse for hvordan små børn lærer og udvikler sig og viden om læreplanernes indhold, samt kompetence til at arbejde professionelt med børnenes udviklingsmæssige progression på en bevidst og kontinuerlig måde
- Anbefaling 5: Sørg for en god andel uddannet personale
- Anbefaling 6: Støt forældre i, hvordan de støtter børns læring hjemme
- Anbefaling 7: Udarbejd politikker for konflikthåndtering, hvor personalet understøtter børnenes sociale kompetencer gennem dialog og argumentation

Hvordan skal den læses?

Hele forudsætningen for vores læreplan er, at den voksnes samspil og relation til børnene afgør kvaliteten af hele læringsmiljøet. Vi ved fra forskningen, at der er en sammenhæng mellem trygge relationer og børnenes positive udvikling. Derfor er personalets kompetencer og handlinger altafgørende for at lykkes med læringsmiljøet.

Med læringsmiljø forstår vi den samlede sum af alt, hvad der foregår i løbet af dagen. Det værende både leg, aktiviteter og rutiner. Alle disse indeholder potentiale for læring, og derfor skal personalet understøtte barnets udvikling, læring, dannelse og trivsel gennem hele dagen. Alt, hvad vi laver, skal gavne det gode børneliv, så at sige. Det indebærer formål, strukturering, organisering og evaluering.

Derfor er denne læreplan mest af alt henvendt til vores eget personale som en forventningsafstemning til, hvordan vi bør agere i praksis for at sikre høj kvalitet. Altså hvordan vi forstår og vurderer vores faglighed. Den foreskriver en lang række idealer og perspektiver, som personalet skal inddrage i deres arbejde.

Det er både strukturelle faktorer, så som hvordan arbejdet bør organiseres og processuelle faktorer, så som relationens betydning.

Kort sagt kan det siges, at læreplanen beskriver, hvordan vi er bevidst kompetente, altså forstået som:

- Hvad skal man vide?
- Hvad skal man gøre?
- Hvordan ser vi det lykkes – hvilke tegn skal vi se hos børnene?

Københavns Kommunes pejlemærker for kvalitet er løbende indsat for at illustrere, hvordan vi arbejder med disse.

God læselyst.

Hvem er vi?

I Klynge NBC er vi 6 daginstitutioner med børn fra 0-6 år, der er forskellige i vores rammer og tilbud. Uanset hvor forskellige vi kan virke i vores mangfoldighed af pluspladser, basispladser, udflytterbørnehave, skovbus og virksomhedsinstitution med weekendåbent, så er vi fælles om den samme **kerneopgave**:

At bidrage til, at barnet har mod på livet selv og sammen med andre.

En stor del af børnene på indre Nørrebro har deres daglige gang i vores huse, og vi er sammen om ansvaret for, at børnene får de bedste muligheder for trivsel, udvikling, læring og dannelse. Vi ønsker at give hvert enkelt barn de bedste kort på hånden til at klare sig videre i uddannelse og mestring af deres liv.

Vi er forskellige huse med forskellige kulturer, hvilket er med til at berige og udfordre det faglige fællesskab. Sammen kan vi være med til at stille skarpt på høj kvalitet og finde frem til, hvad der virker. Vi har allerede gjort meget i de forgangne år for at nærme os og blive klogere på dette.

Her følger nogle eksempler på vores fælles indsatser:

- I 2016 formulerede vi en fælles **vision**: *De 5-6-årige, der er på vej videre, har tillid til, at de kan mestre at møde det nye, udvikle sig og indgå i fremtidige fællesskaber.* Når barnet forlader os, har det med andre ord et stort selvværd og tro på, at det kan indgå i nye sociale sammenhænge og lære nyt. Det stiller krav til læringsmiljøet i klyngen. Det arbejde starter allerede ved den første overgang fra hjem til vuggestue.
- I 2017 udviklede vi et uddannelsesforløb om inklusion, der rettede sig mod at uddanne personale til bedre at kunne understøtte lige deltagelsesmuligheder i børnefællesskaber, samt kvalificere det skriftlige arbejde. Forløbet bød både på uddannelse af enkeltpersoner og oplæg til personalemøder.
- I 2017 og 2018 har vi arbejdet med begrebet 'arbejdsfællesskab', hvor enhederne har skulle stille skarpt på, hvad der kendetegner kvalitet i deres arbejdsfællesskab. Til at hjælpe med dette har konsulenter fra Arbejds miljø København afviklet en række personalemøder i hele klyngen.
- I 2017 og 2018 har vi arbejdet med forældrepartnerskabet i forældrebestyrelsen, hvor forældreråd og personalegruppen er blevet inddraget, og vi har lavet fælles principper for forældrepartnerskaber.
- Siden 2018 har vi i klyngen haft et pædagogisk udvalg, der består af personale- og ledelsesrepræsentanter, der videndeler og sætter faglig pædagogisk kvalitet på dagsordenen.
- I samarbejde med Guldberg Skole, området fritidsinstitution og andre daginstitutioner i området har vi udviklet projektet *Sammen om Barnet*. Dette er i 2019 mundet ud i et koncept (drejebog), der sikrer den gode overgang fra børnehave til skolelivet, og sørger for en rød tråd i børnenes liv. Det indbefatter bl.a., at pædagoger fra børnehaver, fritidsinstitution og 0. klasse er i praktik hos hinanden for at få større viden om hinandens praksis. Vi har ligeledes valgt at

arbejde med fælles metoder som SMTTE og 'Fri For Mobberi' for at skabe genkendelighed for børnene i overgangen.

- I efteråret 2018 havde vi en fælles faglig personaledag, hvor målet var, at hver enhed formulerede konkrete mål for det videre kvalitetsarbejde i enheden, og at vi sammen forpligter hinanden til at arbejde målrettet med høj kvalitet i klyngen.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Loven fastslår at den pædagogiske læreplan skal indeholde tre dele:

Del 1: Refleksioner omkring det fælles pædagogiske grundlag

De centrale elementer i det pædagogiske grundlag er:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på f.eks. 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv, og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker f.eks. gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.

Del 2: Beskrivelse af arbejdet med de seks læreplanstemaer

Disse opererer hvert med to fastsatte overordnede mål.

- Alsidig personlig udvikling
- Social udvikling
- Kommunikation og sprog
- Krop, sanser og bevægelse
- Natur, udeliv og science
- Kultur, æstetik og fællesskab

Del 3: En beskrivelse af evalueringskulturen

Børnesyn

Det at være barn har værdi i sig selv.

I Klynge NB C er vores grundlæggende barnesyn, at vi ser barnet som en person. Det betyder, at vi møder barnet som et menneske med forskellige behov, følelser, evner, færdigheder, ressourcer, udfordringer, potentialer og muligheder.

I samspillet mellem voksen og barn er det den voksne, der har ansvaret for, at relationen er positiv og udviklende for barnet. Barnets trivsel skal derfor forstås ud fra de sammenhænge og vilkår, det indgår i, og kan ikke ses adskilt fra de voksne omkring det.

I en pædagogisk kontekst gælder de sammenhænge særligt den praksis, vi udøver, og de rammer, vi tilbyder. Det er sammen med andre, at vi får øje på os selv og det, vi kan sammen og hver især, og den, vi kan blive til med hjælp, støtte og anerkendelse fra andre.

Børn og børnefællesskaber i en pædagogisk kontekst

I en pædagogisk kvalitativ kontekst, hvor der også er mange andre børn, er der grundlag for, at samspillet mellem børnene og børnefællesskabet styrker barnets mestring i mange af hverdagens situationer og rutiner.

Børnefællesskaber er børnenes helt særlige steder, hvor der blandt børnene kan opstå oplevelser af dyb samhørighed, livsglæde og håb. Her kan barnet føle, at det hører til, og har et tilhørsforhold til de andre børn. Her kan barnet opbygge tillid til de voksne og tryghed i daginstitutionen som "vores" sted. Barnet får også muligheden for at være en del af et større fællesskab. Når barnet oplever glæden ved at være sammen med andre, får det også mulighed for at opleve tryghed og tillid til andre og opbygge selvværd og identitet.

Hvad kræver det af den professionelle voksne?

Som de voksne omkring børnene skal vi skabe en ramme, hvor der er plads til, at alle børn kan deltage på lige fod og opleve at have indflydelse på deres egen og hinandens hverdag i daginstitutionen.

Det pædagogiske personales evne til at spejle barnet er her utrolig vigtig. Når vi spejler barnet i mødet, føler det sig set, og når vi spørger interesseret til det, barnet siger og udtrykker, føler det sig hørt.

Når vi møder barnet, betyder det helt konkret, at vi ser barnet i øjnene, og møder det med et åbent sind, og er nysgerrige - vi gør os tilgængelige, og er i øjenhøjde med barnet.

Når vi planlægger, skal der være fokus på at veksle mellem børne- og vokseninitierede pædagogiske aktiviteter. Det bidrager nemlig til, at børnene har et børneliv, hvor de oplever at blive anerkendt, som de er og for det, de kan og vil.

Børnenes leg har en værdi i sig selv, og vi skal skabe muligheder for og understøtte, at leg kan opstå, bevares, udvides og vare ved.

FAKTABOKS: Eksempel på hvordan børnesynet kan se ud i den pædagogiske praksis

Der er mange måder, at vise barnet nærvær, omsorg og nysgerrighed på;

- At stoppe op, når barnet henvender sig
- At sætte sig i konkret øjenhøjde med barnet
- At smile og åbne sit ansigt/sit kropsudtryk
- At justere sig til barnet - både følelsesmæssigt og til det, som barnet er optaget af
- At lytte og invitere til dialog
- At forberede barnet til, hvad der skal ske samt hjælpe barnet til at regulere sig, afgrænse sig og støtte det med positive alternativer

Dannelse og børneperspektiv

Børn på f.eks. 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse

Børnenes bidrag og perspektiver er væsentlige elementer i det pædagogiske arbejde, både i de planlagte aktiviteter og i mere uformelle læringsrum som leg og rutiner.

Gennem børnenes bidrag får det pædagogiske personale nemlig spor af, hvad det enkelte barn er optaget af, har brug for støtte til, eller selv kan mestre. Inddragelse af børnenes perspektiver giver os derfor stor viden om det enkelte barns udvikling.

Ved at inddrage børnenes perspektiver får det pædagogiske personale samtidig mulighed for at arbejde med områder, der knytter sig til børnenes evne til medbestemmelse og udvikling af selvstændighed. Her kan vi nemlig øve os i indlevelse i andres følelser og handlinger og solidarisk handlen i forhold til andre i et større fællesskab.

Demokratisk dannelse

Inddragelse af børnenes perspektiver støtter barnet til at finde mening og opleve, at det har en betydningsfuld (demokratisk) stemme. Lige så snart barnet bliver set, hørt og forstået som en aktiv deltager af de voksne, det møder i hverdagen, får det mulighed for at forankre værdier og viden i egen personlighed. Dermed er denne form for dannelse i høj grad drevet af det, der giver mening for det enkelte barn.

Når det pædagogiske personale og børnene i fællesskab stiller spørgsmål, er opmærksomme og tålmodige, er det den demokratiske dannelse, vi øver os på.

Den dannelse, der her er tale om, er en form for dannelse, som ikke blot kommer gennem opdragelse og formelle læringsrum, men i lige så høj grad gennem de erfaringer og oplevelser, barnet får i samspil med andre.

Denne dannelse indkapsler bredt set, at børnene udvikler livsduelighed gennem udvikling af selvværd, social ansvarlighed, fornuft, kreativitet, medmenneskelig indlevelse, omsorgstænkning og logisk tænkning.

Hvad kræver det af den professionelle voksne?

For at kunne arbejde med inddragelse af barnets perspektiver og den demokratiske dannelse er der nogle overordnede principper, der skal tænkes ind i planlægningen af den pædagogiske hverdag.

Børnene skal opleve, at de har indflydelse på udformningen af hverdagen og aktiviteterne uanset deres baggrund, køn, alder og kultur. Der skal skabes vilkår for alle børns alsidige udvikling, men ikke blot på tilegnelse af kundskaber og logisk tænkning, men også på fantasi, leg og skaberkraft.

Børnene skal mødes af nye, både lette og svære emner, som de ved hjælp af vedvarende fællestækning (jf. EPPSE-anbefaling 1), skal have lov til at tænke sig igennem og turde reflektere over og sætte ord på. På den måde styrker vi børnenes kritiske tænkning, så de kan være med til at bidrage til forandringer.

For at gøre aktiviteter overskuelige og meningsfulde for barnet/børnegruppen er det vigtigt, at vi bruger vores iagttagelser af barnet/gruppen til at sætte os i barnets sted. Herigennem kan vi nemlig finde ud af, hvad barnet er optaget af og hjælpe barnet med at forstå fællesskabets værdier og normer.

Ved hjælp af værdierne fra Fri for Mobberi får vi mulighed for at støtte barnet til at opleve, at der også er andre muligheder end deres perspektiver og løsninger og at anerkende og respektere andre børn og voksne uanset forskelligheder.

FAKTABOKS: Vedvarende fællestækning og børneperspektiv i praksis

Spørgeteknikker til vedvarende fællestækning

- Fortæl mig, hvad du tænker?
- Hvordan kan vi finde ud af..?
- Hvis jeg spørger Anna, vil hun så tænke det samme?
- Hvorfor synes du, at ..?
- Har det altid været på denne måde?
- Tror du, alle tænker det samme om det?
- Når jeg tænker over det, så ...
- Jeg ved det ikke, hvad tror du?

Øvelse til børneperspektiv

Vi kan øve os i at sætte os i barnets sted ved at tage udgangspunkt i eksempler fra den oplevede hverdag og spørge hinanden: "hvis nu du var (barnets navn), hvad tror du så, at du ville sige/gøre eller fortælle?".

Denne fælles refleksive undersøgelse kan ske på stuemøder, teammøder eller p-møder. På møder for hele personalegruppen kan det evt. ske ud fra mere overordnede temaer, f.eks. køn, kultur, alder eller baggrund. Det vigtige er, at vi som personalegruppe tillægger det værdi, at de professionelle omkring barnet "mærker på egen krop", hvordan det er at være et specifikt barn/en specifik børnegruppe, inden der tages beslutninger om, hvordan vi bedst muligt hjælper, støtter, udvikler og udvider børnenes forståelse for hinanden.

Pædagogisk læringsmiljø

Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring

Det pædagogiske læringsmiljø har fået en central plads i den nye styrkede læreplan. I klynge NB C skal kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer fungere som fundamentet og stilladset for det pædagogiske arbejde. Vi er meget bevidste om, at vi er forpligtede til at sikre gode, trygge og udviklende læringsmiljøer hele dagen.

Et læringsmiljø hviler både på de strukturelle faktorer og de processuelle faktorer, der findes i institutionerne. Herunder gives der eksempler på, hvad disse faktorer dækker over:

Strukturelle faktorer:	Processuelle faktorer:
<ul style="list-style-type: none">• Normering• Fysiske rammer• Personalets uddannelse og kompetencer• Børnegruppernes sammensætning og størrelse• Rammernes æstetiske udformning	<ul style="list-style-type: none">• Relationen barn/barn og voksen/barn• Pædagogiske didaktiske overvejelser• Forældresamarbejdet• Organiseringen af dagen• Indretning af legezoner m.m.

De strukturelle faktorer er ofte styret af politik på flere niveauer. Hvis det ikke er de folkevalgte og lovgivningen, der sætter de strukturelle rammer, så er det ledelsen, MED-udvalget og TRIO i de enkelte enheder. Gennem TRIO og MED har det pædagogiske personale selvfølgelig indflydelse, men der, hvor det pædagogiske personale er direkte involveret, er i procesdelen af læringsmiljøerne. Derfor er der fokus på de processuelle faktorer i denne gennemgang.

Relationens vigtighed i læringsmiljøet

Alt pædagogisk arbejde hviler på relationsarbejde, og alle børn har behov for en sikker tilknytning for at trives og være i udvikling. Tilknytningsbehovet kan ikke sættes på pause i de timer, hvor barnet er i institution. Ansvar for en sikker tilknytning og gode relationer ligger hos det pædagogiske personale. Derfor er kvaliteten af relationen mellem barn og voksen særdeles vigtig for et godt læringsmiljø.

Barnet skal have mulighed for at knytte sig til de voksne, der omgiver det. For det helt nye barn i institutionen er det utrolig vigtigt, at det har én voksen, der er til rådighed og tilbyder sig over for barnet i den første tid, og at kendskabet til de øvrige voksne på stuen og i huset derefter udvides i passende tempo.

Alle børn vil have et vekslende behov for tilknytning op igennem deres vuggestue- og børnehavetid. Derfor skal de voksne altid være følelsesmæssigt til rådighed over for

børnene. Helt konkret skal børnene opleve, at de bliver mødt i deres følelser og behov af nærværende voksne. De skal opleve at få trøst, tryghed og opmuntring på de rette tidspunkter.

Det pædagogiske personale fungerer som sekundær omsorgsperson for barnet, og kan derfor være barnets trygge base, når det skal ud og udforske nyt terræn. Det er vigtigt for både store og små børn. Det lille vuggestuebarn har f.eks. brug for den sikre base, når de kravler fra stuen og ud på gangen, mens det store børnehavebarn har brug for at vide, at den voksne er der, når det kravler op i det høje klatretræ.

Relationer er ikke kun noget, der skabes i samspillet mellem to mennesker. Det kan også skabes i samspillet i en gruppe. Forskningen viser, at hvis det pædagogiske personale har en omsorgsfuld, støttende og kærlig tilgang til børnegruppen, f.eks. under et måltid, har det en stor betydning for det enkelte barn. Derfor kan de voksne arbejde med relationerne både en-til-en og i store og små grupper. Det handler allermest om tilgangen og den voksnes relationskompetence.

De pædagogiske, didaktiske overvejelser i forhold til læringsmiljøet

Det pædagogiske personales didaktiske overvejelser har stor betydning for læringsmiljøet i institutionen. I det følgende vil vi vise de fire områder, der skal lægge til grund for disse didaktiske overvejelser, og som har stor positiv effekt på læringsmiljøet:

Område 1: Den voksnes evne til positionering - Foran, ved siden af, bagved

De voksne skal være bevidste om, hvor de positionerer sig i forhold til børnegruppen i aktiviteter og leg. Kunsten er, at den voksne bevæger sig i en balance mellem de forskellige positioner - foran, ved siden af, bagved. Nogle gange er der behov for, at den voksne går 'foran', og viser børnene nye sider af verden. Derefter kan den voksne stille sig 'ved siden af' børnene, og undre sig sammen med dem. Andre gange skal den voksne følge børnenes spor ved at 'gå bagved' og observere, hvad de er optagede af. Alle børn får det største udbytte af, at den voksne veksler mellem de tre positioner. Den voksne kan samtidigt få et stort udbytte ved at få indsigt i børnenes perspektiver.

Område 2: Balancen mellem børne- og vokseninitierede aktiviteter

EPPSE-forskningens anbefaling 2 viser, at der i højkvalitetsinstitutioner er balance mellem børne- og vokseninitierede aktiviteter. Det pædagogiske arbejde skal derfor tilrettelægges sådan, at det giver mulighed for, at denne balance er til stede.

Hvis de børneinitierede aktiviteter fylder mest, vil der være stor risiko for, at børnene beskæftiger sig med kompetencer, som de allerede forstår og behersker. Der er også risiko for, at de børn, som i forvejen står uden for fællesskabet, forbliver der, fordi legene sandsynligvis vil kredse om kompetencer og færdigheder, som de børn ikke besidder.

Hvis det derimod primært er vokseninitierede aktiviteter, der fylder, er der risiko for, at børnene mister interessen, motivationen og lysten til at deltage i de tilbudte aktiviteter. Vokseninitierede aktiviteter kan nemlig hurtigt komme til at minde om undervisning eller passiv underholdning, som mindsker børnenes motivation for aktiv deltagelse.

Område 3: Organisering af dagen og inddeling af børnegruppen

En tydelig organisering af dagen giver det pædagogiske personale tid til at koncentrere sig om relationsarbejdet med børnene. Hvordan dagen organiseres både strukturelt og pædagogisk har altså stor indflydelse på kvaliteten af læringsmiljøerne i institutionerne.

EPPSE-anbefaling 3 fortæller os, at der i højkvalitetsinstitutioner skal være en god andel af uddannet personale. Derudover er det også en vigtig pointe, at der skal være en passende dækning af personalet dagen igennem, og at der tages højde for placeringen af det uddannede personale.

Opdeling af børnegruppen i små grupper er nødvendig for at sikre alle børn lige deltagelsesmuligheder. I de små grupper er der nemlig bedre plads til, at alle kan blive set og hørt. Det stille barn får mere plads, og de børn, der ellers fylder meget, bliver mere rolige. Den voksne har lettere ved at være i dialog både med det enkelte barn og med børnegruppen. Hvis børnene bliver inddelt i grupper efter alder, er det lettere at lave alderstilpassede aktiviteter. De små grupper giver ligeledes færre konflikter blandt børnene, og giver den voksne bedre mulighed for at arbejde kontinuerligt med konflikthåndtering. Denne organisering fremmer blandt andet børnenes perspektiv, mulighed for fordybelse og chance for indflydelse.

Organiseringen i små grupper kan dog ikke stå alene. I større grupper kan det pædagogiske personale nemlig arbejde med børnenes kompetencer til at indgå som en del af et større fællesskab. Børnene vil dog altid befinde sig i større grupper i løbet af dagen, f.eks. om morgenen, på legepladsen og i løbet af eftermiddagen. Det vigtige i denne sammenhæng er, at de voksne ved hvornår, der skal gøres brug af det ene frem for det andet.

Område 4: Indretning af legezoner

Vores pædagogik skal kunne ses i den indretning, vi har i institutionen. Det skal være tydeligt i indretningen, hvad vi gerne vil tilbyde børnene. Når vi indretter med målrettede legezoner, kan vi opnå dette.

Legezonerne skal indrettes så, de er nemme at gå til og inspirerer til leg. Det er lettere at begynde en leg, når der er eksempler på, hvad der kan leges med, f.eks. ved hjælp af legetøj eller billeder. Når dukken ligger fint i dukkesengen og det lille bord er dækket op, så øger det pædagogiske personale altså børnenes lege- og deltagelsesmuligheder.

Legezonerne skal være varierede i deres form og udtryk. Der skal både være zoner til ro og til et højt aktivitetsniveau. Der skal også tages højde for barnets stående legehøjde i forhold til dets alder. Den enkelte legezone skal desuden sikres mod forstyrrelser udefra. Hvis løbelegen går lige igennem LEGO-legen, skal der ikke meget fantasi til at forstille sig, at det ikke er holdbart.

Der skal også tænkes over, hvordan legetøjet opbevares og præsenteres. Rod skaber nemlig forvirring, og det bliver utydeligt for børnene, hvad man skal lave. Legezoner og legemiljøer skal derfor stilles flot og inspirerende op hver dag og ofte også flere gange om dagen. Kurve med legetøj i inspirere ofte til at blive vendt på hovedet.

Rutinernes betydning for læringsmiljøet

Fra forskningen ved vi, at rammen om de gode relationer er altafgørende for barnets udvikling og læring. Forudsigelige daglige rutiner er derfor et vigtigt fokuspunkt for det

pædagogiske personale. Når hverdagen er rolig og forudsigelig med genkendelige rutiner, skaber det rum for tryghed og nærvær blandt børn og voksne.

Vi forstår rutiner som f.eks. måltider, påklædning, garderoben, overgangen mellem aktiviteter, puslesituationen osv.

Vi ved også fra forskningen, at forudsigelige rytmer og rutiner giver børnene mulighed for at navigere og agere selvstændigt og aktivt i sit eget liv. Hvis det pædagogiske personale ikke arbejder bevidst med rutinerne, kan børnene risikere at havne i lange ventepositioner, der skaber uoverskuelighed – særligt for børn i udsatte positioner. Gode rytmer og rutiner giver derimod børnene den forudsigelighed og tryghed, som de har brug for til at kunne fordybe sig i leg og sociale samspil.

I de daglige praktiske gøremål får børnene mulighed for at tilegne sig nødvendige kompetencer og færdigheder for at kunne være både selvstændige og selvhjulpne og derved en ligeværdig deltager i fællesskabet. At være selvbestemmende øger barnets oplevelse af at kunne mestre eget liv og øger dets selvværd.

Vi arbejder med den nærmeste udviklingszone. Det vil sige, at det pædagogiske personale løbende reflekterer over, i hvilken grad børnene over hele dagen får passende udfordringer og muligheder for at udfolde sig praktisk. Derfor er der kontinuerligt fokus på de daglige rutiner på stuemøder og personalemøder. Fokus for tilrettelæggelsen af de daglige gøremål skal være, om børnene får mulighed for at deltage på det niveau, de er på. Dagligdagens praktiske gøremål giver derudover det pædagogiske personale mulighed for at arbejde med forpligtende fællesskaber, at være aktivt deltagende og en demokratisk medborger.

FAKTABOKS: Refleksionsspørgsmål til rutiner

Hvis ikke vi forholder os aktivt til rutinerne, overlader vi det til tilfældigheder. Derfor er beskrivelse af de enkelte elementer gode værktøjer. Det kunne f.eks. være:

- Har I tydeligt beskrevet måltidssituationen – hvem er vært? Hvor meget deltager børnene i borddækning? Hvordan kommer børnene op til måltidet og hvordan forlader de det?
- Hvordan forløber jeres morgenrutine? Hvem gør hvad? Hvilken stemning skal der være? Hvad kan vi tilbyde om morgenen?
- Hvordan er vores samling – hvordan placeres børnene? Hvem er ansvarlig for samlingen? Hvad er formålet?
- Hvordan forløber garderobesituationen – hvor mange børn kan der være i garderoben? Hvem gør hvad? Hvordan understøtter vi selvhjulpenheden?

Leg

Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud

Leg er en essentiel del af barndommen. Alle børn leger, men ikke alle børn har lige let ved det.

Når vi som pædagogisk tilbud skal sikre, at alle børn får lige deltagelsesmuligheder for legen, kræver det, at vi har viden og kompetencer til at støtte børnene i deres leg og udvikling.

Hvad er leg?

Leg er en af de mest centrale og vigtigste aktiviteter for små børn. Leg er en livsbetingelse for børn. Børn fødes med lyst til at lege, fordi legen som regel både er en nydelsesfuld sindstilstand og en meget lærerig aktivitetsform.

Leg kendetegnes ved, at vi kommer i en særlig legestemning, og at legen ikke har noget formål i sig selv ud over selve legen. Leg handler derfor primært om processen og nuet.

Leg kan tage mere eller mindre konkrete former - vi kender nok alle købmandslegen, fangelegen eller konstruktionslege med LEGO.

Vi kan alle genkende en leg, når vi ser den. Fælles for alle typer af lege er nemlig stemningen, og at de som sådan ikke har noget formål udover legen i sig selv. Legen finder sin kvalitet i det, at vi gør det sammen og ikke som en særlig handling.

For at sikre gode legemiljøer og derved leve op til dagtilbudsloven skal vi skabe længere intervaller, hvor der er plads til leg.

Gode lege tager nemlig tid. Studier fra danske daginstitutioner viser, at en fordybet fantasileg tager mellem 15 og 20 minutter at få organiseret, før der opstår flow i legen. Det sætter krav til organiseringen, så der skabes mulighed for lange perioder gennem hele dagen, hvor børnene kan fordybe sig i gode lege.

Den voksnes rolle i forhold til legen

Når børn leger, leger de for at lege. De voksne derimod kan have en tendens til at tænke over, hvad legen er godt for eller bidrager med.

Hvis det pædagogiske personale skal sikre, at alle børn får lige deltagelsesmuligheder, er det nødvendigt, at den voksne er meget bevidst om sin egen rolle i forhold til børnenes leg.

Leg er ikke altid let som en leg. Det er oftest de samme børn, der står udenfor legen og fællesskabet. Selvom de voksne har skabt tid til leg, sat spændende legetøj til rådighed, og fundet et stille hjørne til legen, er det ikke altid nok til, at barnet kan deltage i legen.

I forhold til de børn, der har lidt svært ved legen, er den voksnes evne til at positionere sig meget vigtig. Den voksne kan 'sætte sig ved siden af' barnet i legen og støtte barnet, så det styrker sine legekompeterencer. Den voksne kan vise barnet, hvordan man leger ved at 'gå foran' legen: komme med nye ideer til legen, "smage" på sandkagen, bygge en hule. Eller den voksne kan 'gå bagved' ved at trække sig lidt fra legen, når legen fungerer.

Det pædagogiske personale skal være bevidste om denne fine balance mellem at gå foran, ved siden af og bagved barnet og kunne veksle mellem dem efter behov.

Lege- og indgangsstrategier

Gode lege- og indgangsstrategier er forskellige alt efter barnets alder. Børn skal nemlig lære at benytte sig af de bedste legestrategier for at kunne komme med i legen.

Nogle børn kan det på forhånd, mens andre skal guides og have hjælp. Vi ved, at succesraten for at komme med i en leg ikke er særlig stor, hvis barnet spørger: "*må jeg være med?*". Desværre er det ofte det råd, som børnene får af velmenende voksne, når de har brug for hjælp til at komme med i en leg.

Det er en bedre indgangsstrategi, hvis barnet observerer legen for at finde sin rolle, og så tilbyder sig: "*må jeg være storesøsteren?*". Barnet kan også direkte lege sig ind i legen: "*så sagde vi, at jeg var naboen, som kom med kage til jer*".

Når vi som pædagogisk personale er bevidste om disse indgangsstrategier, kan vi bedre støtte børnene ind i legefællesskabet. Den voksne kan f.eks. finde rollen til barnet: "*så kunne du være arbejdsmanden, som hjalp med at grave*".

Når den voksne leger med.

Flere studier viser, at når den voksne involverer sig i børns leg, bliver børnenes legekompeterencer styrket, og det mindsker uligheden. Leg er barnets første sprog, og er derfor et stærkt virkemiddel i forhold til social inklusion

Når den voksne er med til at lege, er det vigtigt, at legen handler om at lege for legens skyld. Den voksne skal også tillade sig selv at komme i legestemning. Den voksne må selvfølgelig godt tænke særlige hensigter ind i legen med børnene, men den voksne skal samtidig være meget bevidst om, at det kan komme til at fjerne energien og det særlige ved legen.

Det skal dog ikke få de voksne til at afholde sig fra at lege, for vi ved, at alle børn får noget ud af rammesatte lege.

Kreativitet er attraktivt i en legekammerat!

Et større finsk studie viser, at børn, der i forvejen har gode legekompeterencer, nærmest automatisk finder andre ligesindede børn, som også er kreative og opfindsomme i legen. Det styrker kun disse børns legekompeterencer, og de bliver endnu bedre til at lege.

Som pædagogisk personale kan vi altså hjælpe de børn, der står udenfor legefællesskaberne, ved at styrke og udvikle deres kreativitet og opfindsomhed. Så bliver de nemlig mere attraktive legekammerater.

Læring

Læring skal forstås bredt, og læring sker f.eks. gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.

Læring er et bredt begreb, der kan anskues på flere måder og niveauer. Mennesket lærer nemlig nye ting gennem hele livet.

Børn har dog en særlig stejl læringskurve. Hele barnets verden, begrebsforståelse, selvforståelse, motoriske kunnen osv. udvikles og udvides konstant.

Hvad er læring?

Læring er i bund og grund et procesbegreb, der henviser til noget, der foregår. Det henviser dog ikke nødvendigvis til, præcist hvad der foregår eller om det, der foregår, er særligt ønskværdigt.

*Læring er helt enkelt, når vi lærer noget nyt. Sagt på en anden måde:
Læring er en proces, der fører til en varig kapacitetsændring, som ikke skyldes glemsel, biologisk modning eller aldring.*

Læring er en dynamisk proces, der hele tiden vil være til stede, udvikles og forandres, og som sker gennem aktiv deltagelse og i samspil med andre.

Gennem læring tilegner mennesket sig ny viden, nye færdigheder, nye kompetencer og nye forståelser. F.eks. vil et barn tilegne sig erfaringer med verden, som ændrer barnets måde at deltage på (kompetencer) og barnets måde at forstå sig selv og verden på (selvopfattelse).

I Klynge NB C arbejder vi ud fra en forståelse af, at alt hvad barnet oplever i løbet af sin dag indeholder et potentiale for læring. Det gælder aktiviteter, rutiner, leg osv.

Læring behøver dog ikke nødvendigvis at være positiv læring. Man kan sagtens lære og erfare noget om sig selv, som ikke kan betegnes som positivt, f.eks. "jeg er en, der ikke kan sidde stille ved bordet" eller "jeg er en, der ikke kan få venner". Derfor er det vigtigt, at der er høj kvalitet i vores relationsarbejde for at sikre, at det, børnene erfarer om sig selv, er positivt.

Læringsstile

Måden, mennesker lærer på, er forskellig og mangfoldig. De forskellige måder, mennesker lærer på, bliver også kaldt for 'læringsstile'.

For at barnet udvikler sig bedst muligt, har det altså brug for at blive mødt af forskellige tilgange til indlæring. Vi skal som pædagogisk personale tilbyde læring, der er auditiv (ved at høre), visuel (ved at se), kinæstetisk (gennem bevægelse og brug af kroppen) og taktil (gennem berøring og egne eksperimenter).

Hvor opstår læring og hvordan tilpasses den i forhold til Zonen for nærmeste udvikling?

Læring foregår over det hele, og det foregår hele tiden. Læring kan opstå i sociale sammenhænge, i vores mentale bevidsthed og i samspil med fysiske genstande. Der skal dog stimuli til før, at læringen sker. Mennesket udvikler og lærer ikke bare på egen hånd.

For at sikre sig det bedste udbytte skal der ifølge Vygotskys teori om zonen for nærmeste udvikling være en passende afstemning mellem sværhedsgraden i den udfordring, den enkelte står over for og de kompetencer og ressourcer, som den enkelte har.

Hvis den enkelte kun gør brug af kompetencer og færdigheder, som de i forvejen rummer, sker der ingen læring. Vi lærer heller ikke noget, hvis opgaven er så svær, at vi slet ikke besidder nogle af de kompetencer, der skal til for at løse opgaven.

Læringen sker, når den enkelte både kan gøre brug af sine kompetencer og er tvunget til at lære nyt. Det må altså gerne være lidt svært.

Derfor skal sværhedsgraden øges i passende tempo. Det, som barnet kan i dag med hjælp, kan barnet i morgen på egen hånd!

FAKTABOKS: Zonen for nærmeste udvikling (ZNU)

ZNU hænger øje sammen med vores evne som pædagogisk personale til at skabe sammenhæng i det lille barns liv. Sammenhæng defineres af Antonovsky ud fra tre parametre:

Begribelighed: En oplevelse af at den fysiske og sociale verden ikke ændrer sig hele tiden, men at der tværtimod er mønstre, rutiner, årsager og konsekvenser at forholde sig til.

Håndterbarhed: At man har ressourcerne til rådighed for at kunne løse eller forstå de krav man står over for, eller at man har nogle omkring sig man stoler på, der har ressourcerne.

Meningsfuldhed: Her menes der i hvilken udstrækning at noget er værd at engagere sig i. Barnet skal føle sig som en del af det der sker, og vil derfor gerne være med – at barnet opfatter krav som meningsfulde udfordringer.

Børnefællesskaber

Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.

Et børnefællesskab opstår, når en gruppe børn er sammen om noget, og derved føler en vis samhørighed. I Klynge NB C er vores mål at skabe inkluderende fællesskaber, hvor forskelligheder ses som en styrke. Her er bl.a. 'Fri for Mobberi' et godt arbejdsredskab.

Pædagogiske overvejelser omkring børnefællesskaber er vigtige, fordi meget af dagligdagens leg, dannelse og læring sker i fællesskaber, som det pædagogiske personale har sat rammerne for.

Derfor er det vigtigt, at fællesskaberne tilrettelægges på en måde, hvor der er mulighed for at rumme alle børn og samtidig følge det enkelte barns spor, så alle børn føler sig set og hørt.

Kriterier for det gode børnefællesskab

Det skal være trygt, sjovt og lærerigt at indgå i et børnefællesskab. Når det pædagogiske personale skal rammesætte børnefællesskaberne, skal tanken om rummelige og inkluderende fællesskaber være gennemgående.

Det kan beskrives som vedvarende proces, der handler om at skabe fællesskaber, hvor alle børn føler sig set og hørt, og hvor der er plads til, at børn lærer af hinanden.

Et børnefællesskab kan have mange former. Der findes ikke en fast grundform for et børnefællesskab. Alle børn kan sætte deres præg på fællesskabet og være med til at give det nuancer, som kan skabe et udfordrende fælles læringsrum

For at sikre de bedst mulige rammer for børnefællesskaber har vi opstillet 7 kriterier:

1. Arbejdet med relationer
2. Barn-barn relation
3. Godt børnemiljø
4. Indgangsstrategier
5. Inddragelse af børneperspektiver
6. Lige deltagelsesmuligheder - også selvom børnene er forskellige
7. Forældrepartnerskaber

Når vi, som voksne, skal skabe rummelige og inkluderende rammer for børn, er det en fordel at tage udgangspunkt i børnenes verden. Herigennem kan vi nemlig skabe rammer, der tager udgangspunkt i det, som børnegruppen er optaget af. Derved kan vi også arbejde med at gøre læringsprocessen mere meningsfuld ud fra børnegruppens perspektiv.

Målet er dels at udvikle sociale færdigheder hos barnet i samvær med andre børn, og dels at sikre at alle børn har en tæt relation med hinanden, så de lærer at forstå/rumme egne og andres følelser.

Det enkelte barn skal med andre ord gennem et tilhørsforhold til en eller flere grupper opnå en følelse af sig selv og opleve at være værdifuld for gruppen.

Forældregruppens rolle

Når det pædagogiske personale skal rammesætte børnefællesskaberne, er det vigtigt, at forældrenes rolle tænkes ind som helt central.

I Klynge NB C har vi rammesat forældresamarbejdet som et forældrepartnerskab. Dette partnerskab mellem forældre og pædagogisk personale spiller en helt afgørende rolle for at få børnefællesskaberne til at lykkes.

Gennem partnerskabet kan forældre og pædagogisk personale nemlig i samarbejde arbejde med det gode børnefællesskab – også når børnene er sammen uden for institutionens rammer.

Forældrene skal i denne forbindelse, ligesom det pædagogiske personale, være rollemodeller for børnene. Det pædagogiske personale har her mulighed for at vejlede forældrene gennem vedvarende dialog til at italesætte hele børnegruppen positivt og opfordre til legeaftaler med forskellige børn. Det pædagogiske personale får her også en mulighed for at inddrage forældregruppens perspektiver.

Gennem forældrepartnerskabet har det pædagogiske personale også mulighed for at være opmærksom på, at alle familier i institutionen har lige deltagelsesmuligheder til fællesskabet uanset baggrund og kultur, f.eks. i forbindelse med diverse arrangementer.

Hvad kræver det af den professionelle voksne?

Det er det pædagogiske personales opgave at skabe lige deltagelsesmuligheder for alle børn i børnegruppen. Personalet skal derfor have en pædagogisk tilgang, der anerkender børnenes individuelle behov og kompetencer.

For fællesskabet skal mangfoldighed forstås som en ressource, der skaber dynamik og lærerige udfordringer til gruppen. Det er det pædagogiske personales opgave at fremhæve forskellighed som en fordel for gruppen.

For at understøtte børnenes deltagelsesmuligheder i fællesskabet og gøre det enkelte barn værdifuldt for gruppen kan det pædagogiske personale f.eks. fremhæve et bestemt barns kompetencer gennem en fælles leg.

FAKTABOKS: København Kommunes pejlemærke for Inklusion og fællesskab - børne- og ungefællesskaber til alle:

Alle børn og unge skal opleve at være en del af et socialt fællesskab. Børn og unge med særlige behov skal inkluderes i fællesskabet med udgangspunkt i deres behov og muligheder. Personalets respekt for børnene og de unges egne kulturfællesskaber er central.

Børn i udsatte positioner

Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter

Københavns Kommune definerer inklusion som en vedvarende proces, der handler om at skabe åbne og udviklingsorienterede miljøer, hvor alle børn og unge oplever sig som aktive deltagere i fællesskabet. Dette er det overordnede princip i Klynge NB C's arbejde med børn i udsatte positioner.

FAKTABOKS: København Kommunes pejlemærke for Inklusion og fællesskab – børne- og ungefællesskaber til alle:

Alle børn og unge skal opleve at være en del af et socialt fællesskab. Børn og unge med særlige behov skal inkluderes i fællesskabet med udgangspunkt i deres behov og muligheder. Personalets respekt for børnene og de unges egne kulturfællesskaber er central.

Alle børn kan potentielt set havne i udsatte positioner, netop ved at de ikke er aktive deltagere i fællesskabet, men befinder sig på kanten eller udenfor fællesskabet.

Der kan være mange barrierer, der hindrer børns deltagelse i institutionens hverdagsliv. Et eksempel er sprog – hvis du ikke er i stand til at kommunikere med dine omgivelser, er det sværere at komme ind i fællesskabet.

Børn i udsatte positioner kan være truet i deres trivsel, selvværd, udvikling og læring på mange måder. Det kan være hjemlige omstændigheder eller barnets udviklingsbetingelser, der er medvirkende til det. Det kan dog i lige så høj grad være omstændigheder i institutionerne, der gør, at de ender i disse positioner.

En udsat position er ikke en varig tilstand. Nogle børn befinder sig i udsatte positioner i længere perioder, mens andre kan være det kortvarigt, f.eks. i forbindelse med en familieførøgelse, hvor ens identitet kommer på prøve, hvis ens forældre bliver skilt, eller hvis ens bedste ven stopper i institutionen.

Hvis vi oplever et barn i en udsat position

For det pædagogiske personale er det vigtigt at opbygge en systematik for løbende at vurdere børnenes trivsel og deres position i fællesskabet. Derfor bruger vi i Klynge NB C trivselsværktøjer som TOPI, relationscirkler, m.m.

Hvis vi vurderer, at barnets trivsel, udvikling og/eller deltagelse i fællesskabet er truet, arbejder vi systematisk og målrettet med handleplaner og målrettede tiltag, der har fokus på at forbedre børnenes trivsel og deltagelsesmuligheder.

Som pædagogisk personale hjælper vi barnet bedst muligt, når vi sparrer med hinanden i arbejdsfællesskabet. Hvis vi vurderer, at det er relevant, inddrager vi den pædagogiske leder eller den tværfaglige support. Vi har naturligvis et tæt samarbejde med barnets forældre hele vejen i gennem.

Pædagogiske fokuspunkter og metoder

Forskningen viser, at børn ser fællesskabet med andre børn, som det altoverskyggende vigtigste fællesskab for dem at være en legitim og fuldgældig deltager i. Derfor er arbejdet med børnefællesskaber særligt vigtigt i vores pædagogiske arbejde.

I tilrettelæggelsen af arbejdet med børn i udsatte positioner arbejder vi konsekvent og kontinuerligt med og i små grupper. I de små grupper kan der tilrettelægges aktiviteter med udgangspunkt i de interesser, som det udsatte barn har. Det kan skabe ro til, at barnet får mod på og kompetencer til at deltage i fællesskabet. De små grupper skaber også mulighed for, at barnet får gode og tætte relationer til voksne såvel som andre børn.

Vi arbejder med den pædagogiske bagdør. Det betyder, at vi differentierer aktiviteter, så børnene kan deltage på det niveau, der passer til deres udvikling.

Vi arbejder løbende og fokuseret med at reflektere over egen praksis. Det gør vi for at sikre os, at det enkelte barn altid bliver mødt med en anerkendende tilgang og oplever positive tilkendegivelser og relationer til de voksne. Gennem faglig refleksion sikrer vi os, at barnet bliver mødt ud fra professionelle vurderinger, og at pædagogiske tiltag sker på baggrund af viden om børn i udsatte positioner.

Som en del af vores pædagogiske arbejde bruger vi bl.a. metoden 'Fri for Mobberi'. Det gør vi for at gøre eksklusionsprocesser synlige for børnene og hjælpe dem med at håndtere dem. Det pædagogiske personale har en solid og grundlæggende viden om leg, og ser legen som et dynamisk samspil mellem børnene. I legen er der mulighed for at arbejde med, at børnene lærer, hvordan man agerer i sociale sammenhænge. For at understøtte denne læring er 'Fri for Mobberi' en metode, der kan hjælpe dem med at få øje på eller sætte ord på f.eks. legerelationer, følelser, konflikthåndtering, forskellighed og samhørighed.

Vi er hele tiden opmærksomme på at skabe en inkluderende og positiv kultur, hvor alle bliver set med udgangspunkt i deres ressourcer og styrker. Så alle børn føler sig som en del af et fællesskab med både børn og personale.

Samarbejde og overgange

Med udgangspunkt i Klynge NB C's fælles vision:

De 5-6-årige, der er på vej videre, har tillid til, at de kan mestre at møde det nye, udvikle sig og indgå i fremtidige fællesskaber

arbejder vi systematisk med at lave gode trygge overgange for barnet mellem hjemmet, vuggestue, børnehave, fritidshjem og skole. Det vil sige, at vi tilrettelægger overgangene med udgangspunkt i det enkelte barn og det behov, barnet har. Det foregår i tæt samarbejde mellem forældre, pædagoger, sundhedsplejersker og lærere på tværs af de forskellige stuer, klasser og institutioner.

Vi er meget opmærksomme på, at italesættelsen af børn i udsatte positioner kan have en ekskluderende virkning. Det er derfor en vigtig pædagogisk opgave at sikre, at informationer om barnets trivsel og udvikling deles med udgangspunkt i et anerkendende og inkluderende børnesyn. Så når barnet fremadrettet møder andre fagpersoner, sker mødet på baggrund af professionelle og faglige informationer og viden.

Arbejdet med det fysiske og æstetiske børnemiljø

Ud over de sociale og pædagogiske læringsmiljøer er der også de fysiske læringmiljøer. De fysiske læringsmiljøer skal være attraktive, foranderlige, tilpassede til børnenes alder og udvikling og inddrage børnene perspektiv.

Legetøj og legemiljøer må gerne skiftes ud løbende, så selv gammelt legetøj kan virke nyt og spændende.

Børn ved ikke nødvendigvis selv, hvordan man kan lege med forskelligt legetøj, derfor skal den voksne gå foran. Legekroge skal indrettes, så det er tydeligt, hvad man kan lege med her. Vi skal dog være åbne over for, at børnene kan finde på nye og kreative lege, som måske får bilerne og magneterne blandet sammen.

Det pædagogiske personale skal overveje, hvilke fysiske legemiljøer vi tilbyder børnene. Legemiljøerne skal kunne rumme vilde men også stille lege. Der skal være rum til rollelege men også plads til konstruktionslege. Børnehavebarnet leger ofte i små grupper, mens vuggestuebarnet ofte leger parallelt. Derfor skal der være flere legezoner i vuggestuen end i børnehaven, også selvom børnehaven ofte har dobbelt så mange børn.

Opgaven er at skabe **rum i rummet** - små, afgrænsede steder, hvor små børnegrupper kan fordybe sig og lege uforstyrret, uden at de mister muligheden for at være en del af det store stuefællesskab. De fysiske rammer gør det muligt at arbejde med differentierede fællesskaber og stimulerer/opfordrer til god, varieret leg.

Noget af det, man skal være påpasselig med, er at skabe større gulvarealer og mange ikke-afskærmede legezoner, fordi børnene så bruger mere tid på at beskytte deres legetøj end at lege.

Hvis man placerer møbler langs væggen, inviterer det til fysisk udfoldelse og gennemgang, hvilket kan skabe støj, uro og forstyrrelser i legen. Det er vigtigt at bryde ganglinjer og gennemgange, f.eks. ved at rummet markeres ved tæpper, møbler, lys, tape på gulvet mm.

Æstetisk læringsmiljø og æstetiske læreprocesser

Kvaliteten af det fysiske læringsmiljø afhænger også af personalets brug af æstetik.

For at understøtte børnenes evne til at opfinde, undersøge, udforske og skabe kræver at det, at personalet arbejder med æstetiske læreprocesser, og skaber et æstetisk læringsmiljø. Kort sagt handler det om, at personalet skal give børnene nogle indtryk, hvor børnene efterfølgende har mulighed for at skabe udtryk og sætte aftryk på læringsmiljøet. Det er altså en dynamisk proces, der involverer børnenes sanser. F.eks. kan en tur i Zoologisk Have bearbejdes med drama, billedkunst, musik etc.

Det æstetiske læringsmiljø skal være et miljø, som forandrer sig, tilpasser og afspejler de børn, som går i dagtilbuddet, f.eks. ved udstilling eller ophængning af børnenes kreative udtryk, spor og produkter. Det er en bevidsthed om indretningens og udsmykningens betydning for børnenes lyst til at udfolde sig og lære. Ved at skabe æstetiske læringsmiljøer kan vi inspirere, motivere og udfordre børnene.

Forældresamarbejde

Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.

Forældrebestyrelsen i klynge NB C har igennem 2017 stillet skarpt på forældrepartnerskabet i samarbejde med forældreråd og personalegrupper i klyngens enheder. Tillid og tryghed er afgørende for den åbne dialog og et tæt samarbejde mellem forældre og institution, der altid har barnet i fokus, til gavn for barnets udvikling og trivsel. Forældrepartnerskabet er det gode forældresamarbejde, hvor der er tillid mellem forældre og personale, ligeværdighed i mødet og et højt informationsniveau begge veje.

Vores arbejde læner sig op ad kommunens pejlemærke for kvalitet, som er:

FAKTABOKS: Pejlemærket Forældresamarbejde:

Forældre og institution skal indgå i et tæt og ligeværdigt samarbejde om det enkelte barns eller unges udvikling og trivsel.

Forældre er en ressource i forhold til samarbejdet om deres børn og skal ses som en del af et partnerskab.

EVA's undersøgelse "Samarbejde mellem forældre og daginstitutioner" viser, at mange forældre gerne vil have vejledning i, hvordan de understøtter deres barns udvikling og læring derhjemme. Undersøgelsen viser, at 71% af forældrene gerne vil have vejledning i, hvordan de gør deres barn skoleparat og styrker barnets læring. 59% af forældrene vil gerne have vejledning i, hvordan de kan styrke deres barns sprog. Mange forældre frabeder sig vejledning, der går ind i privatsfæren omkring den nære omsorg og opdragelse. 17% af forældrene vil gerne have vejledning i, hvordan de får hverdagen som forældre til at fungere. 25% ønsker vejledning i, hvilke aktiviteter de kan lave med barnet derhjemme, og 30% vil gerne have vejledning i kost og søvn. EVA's undersøgelse præsenterer desuden følgende:

"Langt de fleste mindre børn i Danmark lever deres hverdagsliv dels i dagplejen, vuggestuen og børnehaven og dels derhjemme hos forældrene. Derfor har det pædagogiske personale og forældrene en vigtig fælles opgave med at binde de forskellige arenaer sammen, så barnet oplever et godt samspil mellem det derhjemme og dagligdagen i dagtilbuddet. Jo bedre kontakten og samarbejdet er mellem forældre og pædagoger, des mere positivt og trygt oplever barnet dagtilbuddet, viser forskning. Et velfungerende forældresamarbejde kan desuden give børnene en bedre kognitiv og social udvikling. Det gælder især børn i udsatte positioner. Pædagoger og forældre har hver især en unik viden om barnet, og når de deler den viden med hinanden, bliver de sammen klogere på, hvad der er vigtigt for barnet, og hvad de sammen kan gøre for at fremme barnets trivsel, udvikling og læring – og ikke mindst det gode børneliv!" (EVA, Bakspejlet, tema om forældresamarbejde 2017).

Forældrepartnerskab i klynge NB C

Vigtige principper for forældrepartnerskabet:

Tydelig forventningsafstemning mellem forældre og institution til det at gå i institution, og til forældrepartnerskabet, når barnet starter og ved overgange, f.eks. mellem vuggestue og børnehaveafdeling. Det betyder at, alle forældre inviteres til et møde med nærmeste pædagog om opstart i vuggestue. Ved overgang mellem vuggestue og børnehave inviteres forældrene til et møde om overgangen, ene eller sammen med andre forældre.

Tydelige rammer for samtaler og kommunikation mellem forældre og personale gennem tiden i institutionen. Det betyder at, at forældre ved, hvornår de kan tale med personalet også ved en bekymring, at vi drøfter vigtige emner efter aftale og uden børn.

Fælles ansvar for barnets trivsel. Det betyder at, løsninger findes i et ligeværdigt fællesskab, hvor forældre respekteres for at være ekspert på egne oplevelser om eget barn og måde at være familie på, og personalet respekteres for deres faglighed.

Personale og forældre skal i fællesskab understøtte alle børns trivsel og deltagelsesmuligheder. Det betyder at, forældre og personale samarbejder om inklusion af børn ved f.eks. fødselsdagsinvitationer og legeaftaler, der sikres lige deltagelsesmuligheder for alle familier ved fester, arbejdsdage og andre arrangementer ved fokus på variation i typen af arrangementet, minimal brugerbetaling, tidspunkt og indhold.

Personalet er systematiske i forhold til forældrepartnerskabet. Det betyder at, vi anvender en metode, der sikrer kontakt med alle forældre.

Forslag til dagsordenpunkter for en forventningsafstemning:

- Hvor meget og hvad kan forældrene forvente at få/se af dokumentation? Fotos hver dag?
- Hvad er i fokus i vuggestue og børnehave i forhold til børns udvikling?
- Det er vigtigt, at vi kommunikerer med hinanden om ændringer i barnets liv (skilsmisse, dødsfald, udskiftning i personale eller børnegruppe.)
- Rammerne for kommunikation i enheden.
- Deltagelsesmuligheder i enheden

FAKTABOKS: Vidste du, at nogle forældre gerne vil have mere vejledning end andre?

- Forældre med en kort uddannelse og tosprogede forældre ønsker f.eks. i højere grad end forældre med en videregående uddannelse og forældre, der taler dansk i hjemmet, at det pædagogiske personale har fokus på barnets læring i hjemmet.
- Kortuddannede forældre og tosprogede forældre er også mere positivt indstillede over for vejledning om emner, der knytter sig til barnets opdragelse og omsorg, end de øvrige forældre er.

Sammenhæng til børnehaveklassen/O-klasse og fritidsinstitution

Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.

Klynge B, klynge C, netværket af selvejende institutioner samt Guldberg Skole og fritidsinstitution har indgået et stærkt samarbejde.

Hvad er formålet?

At vi ser børn og unges trivsel, udvikling og livsmuligheder som et fælles ansvar, og derfor er det naturligt, at de forskellige tilbud til børn og unge omkring Guldberg Skole arbejder sammen om at skabe og udvikle børne- og ungemiljøer, der rummer tryghed, udfordringer og udvikling.

Kendetegn for børn og unge i området

Områdets børn og unge er primært kendetegnet ved at have forældre:

- Der har holdninger til børneopdragelse
- Der har mål for sine børn
- Der engagerer sig aktivt i deres børns liv i institutioner og skoler
- Der er familier i området, der af socioøkonomiske årsager adskiller sig fra ovenstående.

Den fælles forståelse

Stærkt Samarbejde består af mange forskellige institutioner med hvert sit sæt af praksisser og logikker. Dog arbejder alle parter i Stærkt Samarbejde ud fra følgende afsæt:

- Læring i det sociale fællesskab er udgangspunktet
- Børn skal støttes i opmærksomhed på egen læring
- Der sigtes mod at gøre børnene socialt, sprogligt og motorisk kompetente (og for børnehaverne også selvhjulpne).

Visionen

Med denne fælles forståelse in mente, arbejder parterne i Stærkt Samarbejde på at blive højkvalitetinstitutioner og skole i forhold målene for stærkt samarbejde (se under afsnittet: Fælles fokus - fælles mål). Dette indebærer at arbejde med følgende mål:

- Udvikle og kvalificere alle medarbejders samspils- og relationskompetence gennem kendskab og vidensdeling omkring hinandens praksis på tværs af profession, institutioner og skole
- Fortsat kvalificering af alle børn og unges overgange

- Sikre at børnene oplever en sammenhæng mellem daginstitution, skole og fritidstilbud.
- Opbygge viden om de 20% mest udsatte børn og unge. Hvor kommer de fra? Familie, bolig, institution. Hvilken indsats er der allerede blevet gjort?

Udmøntning af målene

Konkret betyder dette, at alle parterne i Stærkt Samarbejde er forpligtiget på følgende:

- Arbejde med Fri for Mobberi og værdisættet TROM
- Sikre rettidig vidensoverdragelse gennem de aftalte kanaler
- At afvikle praktikbesøg på tværs af institutionerne en gang årligt
- At overholde aftaler i forhold til overgange

Derudover er det ledelsens opgave at arbejde med en udmøntning af visionen og målene for det kommende skoleår. Ledelsen udarbejder derfor hvert år en handleplan, der beskriver det kommende års initiativer. Denne skal dog indeholde følgende elementer:

- Hvordan de kommende børnehavebørn skal få indsigt og kendskab til fritidshjem og skole
- Hvordan man vil arbejde med overgange og vidensoverdragelse i den forbindelse
- Hvilke initiativer man vil iværksætte i forhold til børn i udsatte positioner
- Hvordan der skal organiseres praktikker, således at pædagoger og lærere kan lære hinandens tilgange og metoder at kende.
- Hvordan man vil arbejde med konceptet Fri For Mobberi for at skabe fælles fokus og sammenhæng for børnene

I oktober opstarter børnehaverne skolegrupper for de kommende skolestartere.

Formålet med skolegruppen er at skabe en bedre overgang til fritidshjemmet og skolen, idet den kan være en øvebane i trygge rammer.

Skolegruppen arbejder med aktiviteter, der understøtter barnets personlige udvikling, bl.a. ved at arbejde med mod og et positivt selvbillede.

Vi arbejder med sociale relationer, fællesskaber, sociale spilleregler og TROM-værdierne fra Fri for Mobberi. Skolegruppen er for de ældste børn i børnehaven.

Børnene får mulighed for at være sammen på nye måder og skabe venskaber.

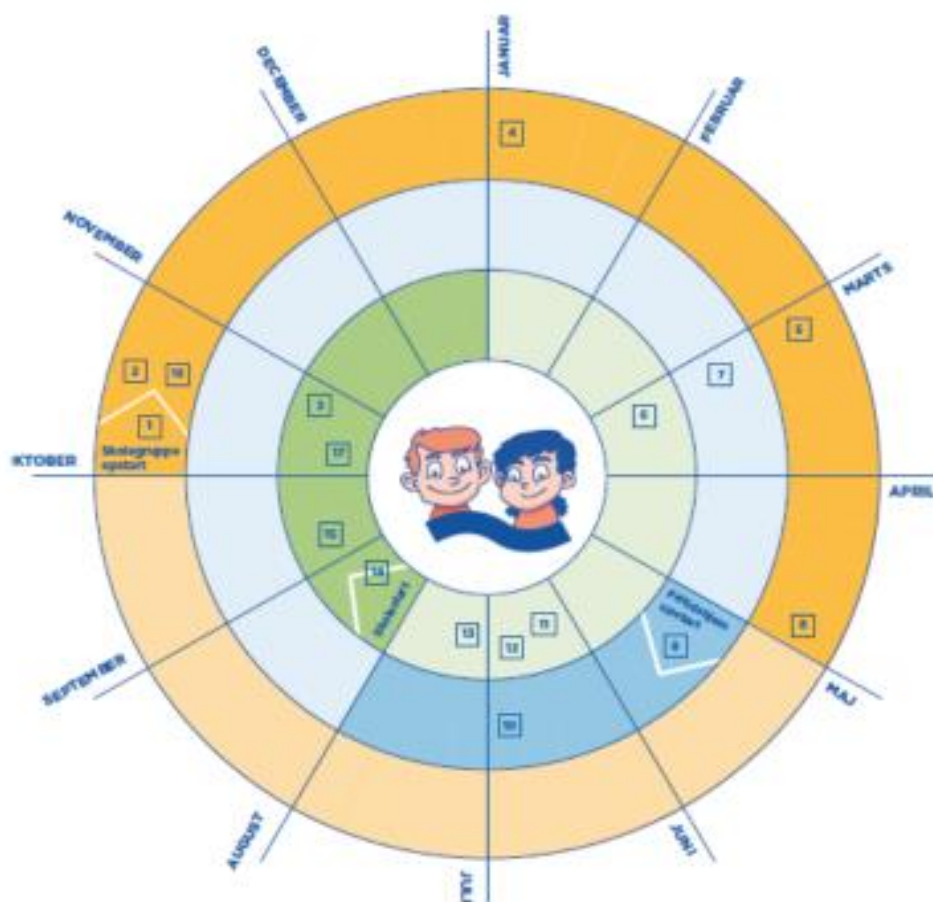
Skolegruppen arbejder i høj grad med trivsel og glæde i forbindelse med overgangen og den selvfortælling, børnene bringer videre med sig i skolen.

FAKTABOKS: Københavns Kommunes pejlemærke for Sammenhæng og overgange:

Alle børn og unge skal opleve en helhed i deres liv. Ved overgangen fra et tilbud til et andet skal barnet/den unge og deres forældre opleve, at der samarbejdes om at skabe en tryk og god overgang.

Målene er en integreret del af Sammen om Barnet, der beskriver den gode overgang fra børnehave til skole og fritidsinstitution, som er udarbejdet i Stærkt Samarbejde. Sammen om Barnet er beskrevet i et årshjul, som ses på følgende side:

ÅRSHJUL FOR STÆRKT SAMARBEJDE

1 Opstart af skolegruppe

2 Videnoverdragelsen udfyldes

3 Infoaften for forældre

4 Overdragelsessamtale med forældre

5 Videnoverdragelsen sendes

6 Mundtlig overlevering

7 Børnehaven besøger fritidshjemmet

8 Afskedsfest i børnehaven

9 Opstart på fritidshjemmet

10 Afvigelser i videnoverdragelsen

11 Fritidshjemmet besøger skolen

12 Besøgsaften

13 Børnebrev

14 Første skoledag

15 Tryk skolestart

16 Gensynsbesøg i børnehaven

17 Praksisbesøg

Inddragelse af lokalsamfundet

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn?

Klynge NB C ligger i et område på Nørrebro, hvor der er mange forskellige muligheder for at inddrage og samarbejde med lokalsamfundet afhængigt af, hvilket tema vi arbejder med, eller hvilken kompetence vi efterlyser. Nedenfor er en liste over nogle af de mange samarbejdsmuligheder, vi har.

- Plejehjem
- Kirken
- ByOasen
- Biblioteket
- Museum; musikhistorisk, national, bymuseum, eksperimentarium, den blå planet
- Teater
- Åbent dagtilbud
- Huskunstner
- Bæredygtig -udvikling/naturskoler
- Musikskole

De seks læreplanstemaer

Alsidig personlig udvikling

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Hvilke tegn skal vi se hos børnene for at vide, at vi har nået målet?

- At børnene benytter læringsrum, der understøtter og er tydelige i forhold til mål og formål f.eks. ved hjælp af afskærmning til konstruktion, spil, læsehjørne og krea osv.
- At børnene afprøver og udforsker vores læringsrum – børnene anvender læringsrummene, som de er tiltænkt.
- Alle børn har mulighed/mod for deltagelse
- Alle børn tager initiativ og udviser engagement
- At barnet leger, undersøger og er nysgerrigt
- At barnet udfordrer sig selv i rammerne og i relationerne
- At barnet opsøger og udvider sine relationer
- At barnet kan udtrykke forskellige former for følelser
- At barnet søger fællesskaber/venskaber
- At barnet kan fordybe sig
- At barnet viser empati og interesse for andre
- At barnet tør at bevæge sig rundt på egen hånd
- At barnet kan opsøge hjælp hos voksne og hos børn
- At barnet indgår i dialog
- At barnet har begyndende forståelse for egne og fællesskabets behov
- At barnet oplever mulighed for flow.

Hvilke kompetencer og handlinger skal vi som personale kende for at nå målet?

- TOPI
- At guide og støtte den enkelte
- At give børnene tilpassede udfordringer f.eks. ved hjælp af legetøj
- Viden om nærmeste udviklingszone
- Fri for mobberi

- Vi justerer og afstemmer os i forhold til barnet og dets udvikling f.eks. gennem tilrettelæggelse og brug af den pædagogiske bagdør
- At vi skaber alsidige læringsrum og deltagelsesmuligheder med afsæt i børneperspektivet, så der er plads til og mulighed for læring for alle børn
- At vi ser børnenes initiativer og engagement, og vi guider og understøtter det
- At vi skal have viden om børns lege
- At vi skal have viden om det 0-6-årig barns udvikling
- At alle børn har en tæt voksen
- At vi introducerer og tilbyder forskellige former for fællesskaber

Social udvikling

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

FAKTABOKS: Københavns Kommunes pejlemærke om Sociale relationer:

Alle børn og unge har ret til positiv voksenkontakt hver dag, og udsatte børn og unge har et særligt behov for at blive set og få omsorg. Alle børn og unge skal opleve et trygt og omsorgsfuldt miljø, hvor de mødes med respekt og anerkendelse.

Hvilke tegn skal vi se hos børnene for at vide, at vi har nået målet?

- At Barnet er i trivsel, hvilket vi kan se ved glæde, smil, lyst til deltagelse, at det leger og har legelyst
- At barnet bidrager med idéer til fællesskabet, både i aktiviteter, leg og rutiner
- At barnet er trygt ved de voksne – Det ser vi ved det søger trøst og hjælp
- Barnet har legerelationer og mulighed for at skabe legerelationer
- At barnet er sig selv – giver udtryk for hvad de kan lide, og ikke kan lide i fællesskabet
- At barnet har medbestemmelse og medindflydelse på eget liv
- At barnet kan være inkluderende i fællesskabet, og søger at forstå andres perspektiv
- At barnet håndterer konflikter i dets lege – altså har kompetencer til selv at løse konflikter, naturligvis ud fra dets alder og udviklingsniveau
- At barnet kan deles om legetøjet
- At barnet kan respektere et nej
- At barnet for en gryende forståelse for andres behov
- At kunne sige fra på en hensigtsmæssig måde
- At barnet kan acceptere en afvisning på en hensigtsmæssig måde

Hvilke kompetencer og handlinger skal vi som personale kende for at nå målet?

- At personalet skabe mange forskellige fællesskaber i løbet af dagen
- At personalet formår at positionere sig i forhold til hvad det enkelte barn kalder på
- At personalet skaber aktiviteter der åbner op for inputs fra barnet i et eksplorativt samspil
- At personalet skaber rum for leg - hvor den voksne ikke styrer, men er rammesættende for legen.
- At personalet skaber rammer for legebetingelser, så der er mulighed for lystbetonet leg
- At personalet har en tydelig og aktiv dialog med forældrene om barnets sociale trivsel - reflekterer med forældrene om hvad der betragtes som succes for det enkelte barn i fællesskabet
- At personalet anvender systematiske pædagogiske værktøjer, fx SMTTE eller TOPI, med henblik på hvordan vi løser konflikter på stueniveau og individniveau. At den voksne iværksætter handlinger, som de løbende evaluerer
- At personalet arbejder med fælles konfliktløsningshåndteringsmetoder, f.eks. Fri For Mobberi og Low Arousal
- At personalet inddrager børnene og søger at følge børnenes spor
- At personalet afbryder børn mindst muligt og løbende arbejder for at minimere unødige afbrydelser i hverdagen
- At personalet støtter børnene i at lære legekoder og -regler, og arbejder med hensigtsmæssige indgangsstrategier for leg
- At personalet kan håndtere deltagelse på flere måder
- At personalet opstiller pædagogiske bagdøre i aktiviteter
- At personalet evner at give det enkelte barn plads for at være noget for en anden - f.eks. to der dækker bord sammen
- At personalet observerer og reflekterer løbende om barnets udvikling
- At personalet kan skabe et fælles tredje med børnene
- At være sikre på at alle børn har en voksen de føler sig trygge ved
- At personalet har fokus på venskabs afgørende betydning for oplevelsen af børnelivet i institutionen
- At personalet italesætter følelser, hensigter og barnets egenarter
- At personalet selv er rollemodeller - når man møder dem empati, så smitter det
- At personalet skaber forudsigelige overgange i hverdagen
- At personalet kan skabe gode legebetingelser både ude og inde

Kommunikation og sprog

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

FAKTABOKS: Københavns Kommunes pejlemærke om Sprogindsatsen:

Alle børn og unge skal have de bedste udviklingsmuligheder for deres sprog.

Hvilke tegn skal vi se hos børnene for at vide, at vi har nået målet?

- At barnet følger sprogets milepæle (se faktaboks)
- At barnet viser interesse, og er deltagende i hverdagens aktiviteter, lege og rutiner
- At barnet handler logisk på simple instruktioner
- At barnet kan indgå ligeværdigt i komplekse lege med jævnaldrende/parallellege i vuggestuen
- At barnet kan fastholde opmærksomhed i dialog, og er opsøgende i kontakt
- At barnet kan fastholde opmærksomhed i højtlesning
- At barnet leger med sproget, og bruger det varieret
- At barnet kan aflæse andre børn – sprogligt og nonverbalt
- At barnet selv kan give udtryk for følelser, ønsker, behov og intentioner
- At barnet viser interesse for nye ord og begreber
- At barnet anvender hensigtsmæssige kommunikative strategier – f.eks. peger på bogen eller forklarer med andre ord, som alternativ til frustrationer
- At vi kan se en udvikling i barnets kommunikative strategier
- At børnene kan aflæse og handle på baggrund af andres perspektiver i lege
- At barnet viser (gryende) interesse for og genkendelse af skriftsproget f.eks. bogstaver, symboler og logoer
- At barnet viser (begyndende) interesse for ord på skrift, læseretning, forside og bagside, tal, mængder og former

FAKTABOKS: Sprogets milepæle

- 0-1 år: barnet pludrer, holder øjenkontakt
- 12-14 mdr.: de første ord begynder at komme
- 20-22 mdr.: barnet begynder at sætte enkelte ord sammen - fx "mor spise"
- 2-3 år: barnet begynder at sætte ord på nære og konkrete ting - korte, ufuldstændige sætninger med enkelte bøjninger
- 3 år: barnets sætninger er erfaringsbaserede - taler i hele men korte sætninger
- 4-5 år: barnet begynder at bruge overbegreber og abstrakte ord - korte, erfaringsbaserede historier
- 5-6 år: barnet begynder at bruge mere abstrakte ord med større forståelse for betydningen - men, fordi og hvis
- 6 år: barnet forstår ironi og metaforer - bruger sætninger til at forklare og med socialt formål

Hvilke kompetencer og handlinger skal vi som personale kende for at nå målet?

- At vi har viden om sprogets milepæle (se faktaboks)
- At vi er nysgerrige, nærværende og åbne for barnets intentioner, perspektiver og interesser
- At vi har viden om flersprogethed - vi tilegner os viden om familien og barnets sproglige baggrund, og har forståelse for, at flersprogethed ikke er en udfordring. Vi har dialoger med forældrene om deres forståelse af barnets sproglige miljø i hjemmet
- At vi tager udgangspunkt i barnets interesser
- At vi kan arbejde med dialogisk læsning
- At vi husker at bruge åbne spørgsmål - f.eks. *hvad ...*, *hvordan ...*, *hvorfor ...*
- At vi lytter til barnet, og husker at give det god tid til at svare
- At vi er konkrete i vores sprogbrug - f.eks. "*Kan du række mig den røde bil?*" i stedet for "*Kan du række mig den der?*"
- At vi er tydelige i vores egen udtale - særligt overfor børn med udtaleudfordringer
- At vi synger, læser, rimer og fjoller med ord
- At vi er bevidste om vores kropssprog og placering i forhold til barnet/børnene og øjenkontakt
- At vi bruger 'Fri for Mobberi'
- At vi tegner og skriver sammen med børnene
- At vi har dialoger bestående af 5 turtagninger
- At vi skaber gode læringsmiljøer som indbyder til leg - dokumentation, legetøj og bøger er i børnehøjde
- At vi italesætter handlinger og følelser - både egne og barnets/børnenes
- At vi skaber bro mellem forældre og institution i forhold til sproglig udvikling
- At vi har kendskab til og anvender supportmuligheder - f.eks. tale-høre-lærer, psykolog mv.

Krop, sanser og bevægelse

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Hvilke tegn skal vi se hos børnene for at vide, at vi har nået målet?

- At vi ser bevægelsesglæde hos børnene
- At børnene har en alsidig kropslig erfaring/kunnen, og gør brug af dette
- At barnet har nysgerrighed på at bruge sin krop og sine sanser - også på nye måder
- At barnet realiserer sig selv i forhold til selvhjulpenhed
- At barnet kan deltage i sociale fællesskaber som f.eks. lege, og ikke er afgrænset i forhold til motoriske færdigheder
- At barnet har tillid til og mod på at afprøve nye motoriske færdigheder
- At barnet udfordrer sig selv motorisk, og anvender kompetencer, der er tillært igennem kropslige lege
- At barnet kontinuerligt udvikler sig motorisk, og ikke stagnerer i længere perioder
- At børnene udvikler selvfølelse, selvværd og selvtillid igennem motoriske færdigheder.

Hvilke kompetencer og handlinger skal vi som personale kende for at nå målet?

- At vi skaber fokus på at møde og udfordre børnene, der hvor deres motoriske udvikling er
- At alle personaler har en basisviden om de primære sanser, arousal, (muskel)tonus og motorisk udvikling for børn i alderen 0-6 år
- At vi skaber planlagte aktiviteter både inde og ude, der stimulerer og udvikler børns motoriske færdigheder
- At vi er aktive rollemodeller
- At vi i vores fysiske indretning (inde og ude) tilbyder børnene mulighed for alsidig bevægelse og sansestimuli
- At vi kan justere sværhedsgraden i aktiviteten, så alle børn kan deltage
- At vi tænker krop, sanser og bevægelse ind i alle dagens timer
- At vi løbende observerer barnets motoriske udvikling i forhold til trivsel
- At vi griber børneinitierede bevægelseslege og støtter op om dette
- At personalet er bevidst om/og bruger tværfagligt support.

Natur, udeliv og science

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

TEGN

- At Børnenes viser interesse og reflekterer over forholdet mellem liv og død, både i plante- og dyreriget
- Udviser hensyn til alle levende væsner
- At børnene passer på og respekterer naturen, f.eks. rydder op efter sig
- Når børnene tør mærke, sanse og smage på de oplevelser som naturen bringer
- At børnene løbende opbygger mod til og tryghed ved at være i naturen
- At de undrer sig og eksperimenterer med naturlov, f.eks. graver kanaler til vand
- At børnene samler effekter fra naturen og kan kategorisere dem
- At børnene danner egne hypoteser om naturens sammenhæng – hvorfor flyder åen, hvorfor graver ræven huler
- At børnene bruger begreber fra naturvidenskab i deres lege – f.eks. tyngdekraften,
- At de kender årstiderne
- At børnene ved at kartofler og kødet ikke kommer fra butikken, men ved hvor råvarer faktisk kommer fra
- At børnene kan bruge naturen til leg – f.eks. at træstammen kan være en racerbil
- At børnene kan kategorisere, sortere og tælle sanseindtryk efter alder
- At børnene finder kreative løsningsforslag til hvordan man løser udfordringer i naturen
- At børnene har et begyndende kendskab til naturfænomener – som vejrfænomener
- At børnene viser interesse for faglitteratur og er opsøgende i forhold til faktuel viden

HANDLING:

Den vigtigste præmis for at arbejde med natur er at man ikke behøver at kende alt til natur og natursammenhæng – men du skal have viljen til at følge børnene spor

- At vi introducerer ny viden for børnene – f.eks. arbejder indgående med ræven
- At viser interesse for natur og naturfænomener i vores arbejde
- At vi arbejder med fokus, fordybelse, forundring, forsøg
- At vi leger ny viden ind med børnene – f.eks. leger honningbier der suger nektar
- At personalet undres med børnene og sammentænker omkring natursammenhænge
- At personalet husker på at det ikke kræver ekspertviden at arbejde med f.eks. insekter, men at man går undersøgende til værks med børnene
- At personalet har viden om hvor man indhenter relevant viden
- At vi tilbyder alsidige læringsmiljøer - børnenes naturoplevelser
- At vi tilbyder alsidige sanseoplevelser for børnene
- At vi tilbyder udeoplevelser uanset vejret
- At personalet er gode forbilleder i forhold til naturoplevelser
- At personalet tilpasser naturoplevelserne til børnenes udviklingsniveau – altså man ved hvornår de tør tage billen i hånden

Kultur, æstetik og fællesskab

HVAD SIGER LOVEN?

"Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden."

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Hvilke tegn skal vi se hos børnene for at vide, at vi har nået målet?

- At børnene omsætter kulturelle processer
- At børnene sætter nye spor, og bliver inspirerede
- At børnene på eget initiativ sætter nye spor ud fra de processer, vi har arbejdet med, f.eks. både før, under og efter aktiviteten.
- At børnene kan udtrykke sig med forskellige udtryksformer
- At børnene har viden om nærmiljøet
- At børnene får et begyndende kendskab til forskellige materialer
- At børnene har en viden om grundfarver og materialer
- At børnene i fællesskaberne får øje på hinandens alsidige udtryksformer
- At børnene oplever teater, musik, litteratur, træarbejde, formning, billedkunst, arkitektur, kunst- og kulturinstitutioner og digitale medier
- At børnene kan genkende deres nærmiljø, er mere nysgerrige, og opdager i højere grad deres omgivelser
- At børnene omsætter deres oplevelser til kreative tiltag
- At børnene genkender traditioner og oplever fællesskabsfølelsen.
- At børnene oplever forskellige kulturelle baggrunde og mangfoldighed
- At indtryk giver aftryk
- At børnene opbygger en bred vifte af udtryksformer.

Hvilke kompetencer og handlinger skal vi som personale kende for at nå målet?

- Vi har viden om klargøring og forberedelse af kulturelle processer
- Vi kan justere os i forhold til børnegruppen med fokus på det fælles tredje
- Vi kender til Åben Dagtilbud - Vi kan orientere os i mulighederne for mere viden og samarbejdspartnere på området, f.eks. Naturcenter Amager, teatre, biblioteker osv.
- Vi har en kulturel tovholder. Alle børn skal have adgang til kulturelle tilbud i Klynge NB C
- Vi har viden om farvelære og materialelære
- Vi kan planlægge rammen omkring de kreative processer/projekter.
- Vi kan arbejde med dokumentation af de oplevelser, processer og produkter, børnene har og skaber
- Vi skaber rum for dialog med børnene, og vi er nysgerrige omkring deres oplevelser og de konkrete ting, som børnene bliver præsenteret for
- Vi kan anerkende børnenes æstetiske processer - Vi tager børnenes udtryk alvorligt, og anerkender dem
- At vi skaber en åben og nysgerrig dialog om børnenes udtryk, f.eks. gennem remida
- Vi ved, at en forudsætning for arbejdet er, at vi har kendskab til den børnegruppe, vi arbejder med.

Evalueringens kultur

Hvordan skaber vi en evalueringens kultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

Det vil sige, hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?

I Klynge NB C arbejder vi med en række fælles metoder til at evaluere og kvalificere vores pædagogiske læringsmiljø:

- Vi arbejder med Professionelle læringsfællesskaber i en feedbackkultur både i hverdagen og til planlagte evalueringens møder, stuemøder, teammøder og personalemøder.
- Vi benytter EVA's evalueringens redskab på stuemøder/teammøder.
- Vi arbejder med SMTTE modellen som planlægnings- og evalueringens værktøj.
- Vi indsamler systematiske data for at sætte spot på læringsmiljøet. De data, vi får fra vores data og dokumentation, bruger vi som pejlemærke for, hvor vi skal sætte ind i det pædagogiske læringsmiljø.

FAKTABOKS: København Kommunes pejlemærke om Krav om refleksion og metodisk systematik i den pædagogiske praksis:

Alle institutioner skal vælge en konkret metode, således at der – på mangfoldige måder - arbejdes systematisk og reflekteret. Institutionerne skal skabe rum for refleksion over det pædagogiske arbejde og kunne indgå i en dialog omkring deres pædagogiske praksis. I valg af metode skal der tages afsæt i den enkelte institutions børne- og unge-gruppe og øvrige lokale forhold.

Litteraturhenvisninger

Førord:

Børne - og socialministeriet (2018); Kort om samspil og relationer i det pædagogiske læringsmiljø.

Kildehenvisninger til det fælles pædagogiske grundlag:

Darville, A.; (2010); *Læringsstile i Børnehaven*; Akademisk Forlag

Elverkilde, S.; (2018); *Kvalitet i dagtilbud - Det fælles vidensgrundlag for det fortsatte arbejde med pædagogisk høj kvalitet i klynge NBC*.

EVA; (2017); *Bakspejlet - tema om forældresamarbejde*; <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/bakspejlet-tema-foraeldresamarbejde>

EVA; (2019); *Leg for børn*; EVA-tema nr. 17; <https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/leg-boern>

Hundeide, K.; (2018); *Introduktion til ICDP-programmet*; Institut for Relationspsykologi.

Hviid, P (2009); *Relationer blandt børn og børnefællesskaber i dagtilbud*; Dansk Center for Undervisningsmiljø DCUM

Københavns kommunes pejlemærker: "*Pejlemærker i dagtilbud 0-18 år*"; https://www.kk.dk/sites/default/files/uploaded-files/pejlemaerker_i_dagtilbud_1.pdf

Rønsholdt J. et. al.; (2013); *Relationspsykologi - i praksis*; Dafolo

Børne - og socialministeriet (2018); Kort om samspil og relationer i det pædagogiske læringsmiljø.

Winther-Lindqvist, D., Svinth, L.; (2019); *Leg i daginstitutioner*. DPU.

Illeris, K.; (2015); *Læring*. Samfundslitteratur

Kildehenvisninger til Læreplanstemaer:

Kommunikation og Sprog:

Bleses, D., Højen, A. (Red.); (2009); *Når børn lærer sprog - Dansk sprogtilegnelsesforskning i et internationalt perspektiv*. Syddansk Universitetsforlag.

Bylander, H., Kjær, T.; (2014); *Sprogets milepæle. Hvornår skal vi være bekymrede for et barns sproglige udvikling?* Dafolo.

Rambøll Sprog; *Sprog - Inspirationsmateriale*; Hjernen & Hjertet, Rambøll.